

Yoomi Laata?-Kutaa 1ffaa

Description

Gaddi yommuu baayâ€™atu, jireenyi yommuu dukkanooftu, haalli keessa jirtu xaxamaa yommuu taâ€™u, wanta tokko yaadde yommuu sii taâ€™uu dhiisu, nama fuudhu ykn itti heerumu feetu yoom akka walitti dhuftan yommuu yaaddu, gaafi â€˜Yoomi Laata?â€™ jedhu of gaafatta. Yoomi laata?? Yoomi laata?

Yoomi laata eebbifamee hojii kan qabadhu?

Yommuu gara mana barnoota deemtu, ganamaan hirriba hoâ€™aa keessaa kaate deemun si jibbisisa. Hirriba hoâ€™aa kana irraa kaate erga daree seente booda si nuffisiisa. Yommuu daree baatu hojii manaa fi abbaltii (assaymantii) qarqabatte galta. Kitaabni daree ati dubbistuus tokko lamaa miti. Halkanii guyyaa na dubbisaa jedha. Qormaannis ni dhufa kan si dhamaasu fi jireenya sitti dukkaneessu. Qormaata yoo kÃ¼fte immoo gaddaa fi baâ€™aa biraa ofitti dabalta. Yommuu kana hunda ilaaltu ni dheekkamta. â€˜Yoomi eebbifame hojii kan qabadhu?â€™ jette yaadda.

Furmaata: duraan dursee fiixe milkaaâ€™inna kamiyyuu irra ijjachuuf obsi fi carraaqqin baayâ€™ee barbaachisaadha. Bakka kunniin lamaan hin jirretti milkaaâ€™inni fi gammachuun hin jiru. Haa taâ€™uu malee, carraaqanii fi obsanii namoonni milkaaâ€™inna fi gammachuu jireenya keessaa hin arganne baayâ€™eetu jiru. Eebbifamii qabeenyallee osoo argatanii gammachuu fi tasgabbii hin qaban. Keessi isaanii yeroo hundaa ni jeeqama. Sababni isaa maalidhaa? Sababni isaa baayâ€™eedha. Garuu inni hundee fi ijoo taâ€™ee, yaadannoo Rabbii irraa garagaluudha. Namni yaadannoo (zikrii, salaata, Qurâ€™aana) Rabbii irraa garagallaan, hanga fedhe qabeenya yoo qabaate keessi isaa tasgabbi hin horatu.

Kanaafu, jireenya keessatti milkaaâ€™innaa fi gammachuu dhandhamuu yoo barbaadde, yaadannoo Rabbii irraa hin garagalin. Qoâ€™adhu, qoradhu, barnoota kee irratti cimi garuu yaadannoo Rabbii irraa hin garagalin gammachuu fi tasgabbii dhabdaati. Yeroo kenniif wanta hundaa ni dhaqqabdaati. Waan salaattuf wanti sii jalaa hirâ€™atu tokkollee hin jiru siif dabalamaa malee. Qabeenyayyu osoo dhabde keessi kee gammachuu fi tasgabbiin guuttama. Sababa salaatatin badii zinaa irraa ni tiikfamta. Wanta

biraatu osoo dhabde zinaa irraa yoo tiikfamte gammachuu hangamii akka hargattu mee ilaali. Zinattu osoo kÃ¼fte salaata sirnaan salaatte gara Rabbii deebiâ€™uun gammachuu dhabde ni deebifatta. Namoota meeqatu eebbifamee hojii malee handaaraa taaâ€™aa jira.

Yoo salaatte fi Rabbiin irratti hirkatte deebiin yoomi laata jedhu deebii argataa adeema. Garuu yoo salaata irraa garagalte gaafin â€˜Yoomi laata?â€™jedhu rakkoo baayâ€™ee sitti fida.

Yoomi laata fuudhe ykn heerume ilma kan horadhu?

Yommuu nama tokko jaallatte fuudhu ykn itti heerumu feetu, halkanii guyyaa yoomi laata kan walitti dhufnu jette yaaddofta. Qormaata fi hadhaa baayâ€™ee dhandhamta. Obsa yoo hin qabaatin sheyxaanni wanta badattis si oofu dandaâ€™a. Halkanii guyyaa yaanni kee waaâ€™ee nama sanii taâ€™a.

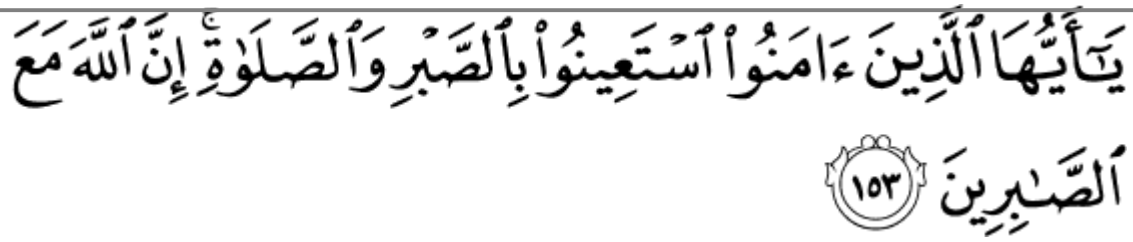
Furmaata: fuudhaa heerumni wanta salphaa fi taphaati miti. Fuudhuf qabeenyi ykn maallaqni barbaachisaadha. Hanga maallaqa argatte nama saniin walitti dhuftu karaan dheeradha jette yaadun fedhii foonii kee karaa hin taanen guuttachuuf yoo tattaafatte, yaaddo irratti yaaddo ofitti dabalta. Gara funduraatti maatii gaarii ijaarun sitti ulfaata. Malli kee maalidha ree? Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aala) akkana jedha:

â€œIsaan waan fuudhaaf isaan barbaachisu hin argatin hanga Rabbiin tola Isaa irraa isaan duroomsutti, kabaja ofii haa eeggatan (wal-qunnamtii saalaa irraa of haa qusatan).â€• Suuratu an-Nuur 24:33

Kanaafu, hanga yeroo fuudhaa heerumni ati dheebottuuf dhufu obsuu si barbaachisa. Yoo hin obsin rakkoo baayâ€™ee keessa seenta. Ammas, obsuufis waa si barbaachisa. Halkanii guyyaa â€˜Yoomi laata?â€™ osoo jettu obsi kee baquun wanta badatti seenu dandeessa.

Ammas gara Rabbii fiigu qabda. Humnis, obsiis Rabbiin qofarraa waan taâ€™eef. Yoo Rabbiin irraa fagaatte obsi kee baquun hadhaa baayâ€™ee dhandhamta. Gaafiwwaan, â€œYoomi laata, yoomi laata??â€¦â€• jedhu sitti baayâ€™ataa adeemu. Garuu yoo gara Rabbitti fiigde, Rabbiin obsaa fi tasgabbii siif kenna. Yaaddon â€˜Yoomi laataâ€™ jedhu hirâ€™ataa adeema. Guyyaan addunyaa tanaa baayâ€™ee gabaabdu akka taatetti ilaalun dhiyootti akka wal-qunnamtan goote ilaalta.

Gara Rabbii fiigu jechuun yerooma rakkoo salaata salaatun Isa kadhachuu osoo hin taâ€™in yeroo hundaa (yeroo rakkoo fi tolaa) Rabbitti hidhachuudha. Wanta Inni dhowwe irraa dhowwamuu, wanta Inni itti nama ajaje raawwachuudha. Namoonni baayâ€™een gara Rabbii deebiâ€™uun jireenya ofii jijjiruuf fedhu taâ€™a laata. Garuu eessarraa kaâ€™uu akka qaban malli harkaa baduu dandaâ€™a. Nama gara Rabbii deebiâ€™ee of jijjiruu barbaaduf tuqaan kaâ€™uumsa â€˜**salaataâ€™**. Salaanni gabrichi rakkoo fi dhiphinna ofii Gooftaa ofiitti karaa ittiin himatu fi gargaarsaf kadhatuudha. Salaanni wal-qabsiistu gabrichaati fi Gooftaati jechuu dandeenya. Namni salaata yoo jabeesse fi sirnaan salaate akkasuma gargaarsi Rabbiin irraa argatu guddaa taâ€™a.

â€œ**Yaa warra amantan obsaa fi salataan gargaarsa barbaada. Dhugumatti Rabbiin warra obsan waliin jira**.â€• Suuraa Al-Baqaraa 2:153

Kanaafu, yoo obsinee fi salaata sirnaan salaanne gaafi, â€œYoomi laata fuudhe ykn heerume ilma kan horadhu?â€™ jedhuuf deebii argataa adeemna. Rabbiin karaa fuudhaa heerumaa nuuf laaffisa. Taâ€™uu baannan, obsas dhabnee salaatas yoo dhiisne, karaan irra deemnu baayâ€™ee ulfaatadha.

Yoomi Laata jireenya dhiphoo kana irraa gara jireenya balâ€™ootti kan bahu?

Amma immoo gaaâ€™ilaan dura ykn booda yommuu rakkattu, haalli jireenyaa yommuu sitti ulfaatu, teette â€˜Yoomi laata jireenya dhiphoo tana keessaa balâ€™ootti kan bahu?â€™ jette yaadda. Malaa fi tooftaa barbaadu eegalta. Tarii malli sunis rakkoo malee furmaata kan sii fidu taâ€™uu dhiisu dandaâ€™a. Mataan si dhukkaba, halkanii guyyaa ni yaaddofta. Rakkoo keessa jirtu keessaa bahuuf karaa Rabbiin dhowween deemun rakkoo irratti rakkoo ofitti dabaluu dandeessa. Fakkeenyaf, jireenya dhiphoo keessaa bahuuf jette, yoo hatte, malaamaltummaa raawwatte, namoota gowwomsite fi kkf hojjatte, jireenya dhiphoo irraa gara balâ€™ootti bahaa jirta osoo hin taâ€™in, daran dhiphoo irraa dhiphootti bahaa adeemta. Tarii yeroof jireenyi balâ€™oo fi mijooftu sitti fakkaachu dandaâ€™a. Garuu yeroon booda hadhaa baayâ€™ee dhandhamta. Namoota naannoo kee jiran irraa barnoota fudhachuu dandeessa.

Furmaata: jalqaba jireenya dhiphoo keessa yommuu jirtu barnoota irraa fudhu. Hundeema jireenyi dhiphoo fi balâ€™oon qormaata malee wanta biraati miti. Namni qormaata lamaan kana jala darbe milkaaâ€™innaa fi gammachuu addaan hin cinne argata. Namni kÃ¼fe immoo adabbitu isa eeggata. Tarii jireenyi dhiphoon tuni gara Rabbii deebiâ€™uun badii hojjatte akka amantu si affeeraa jirti taâ€™a laata. Yoo gara Rabbii deebitee fi gabricha /gabritti gaarii taâ€™uuf taattafatte suni waa tole! Garuu jireenya dhiphoo tana irraa barnoota fudhachuu dhiiste Rabbiin irraa yoo garagalte, suni waa bade!

Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aala) akka gara Isaa deebiâ€™aniif namoota hiyyummaa fi dhukkubaan isaan qora. Yoo deebiâ€™uu didanii badii isaanii itti fufan, qananii jireenya isaanitti banuun adabbii hamaan tasa isaan qaba.

â€œ**Dhugumatti, gara ummattoota siin duraatti [ergamtoota] erginee jirra. Akka isaan Rabbitti warwaataniif hiyyummaa fi dhukkubaan isaan qabnee jirra. Maaliif yeroo abadni Keenya Isaanitti dhufe hin warwaatinii? Garuu onneen isaanii ni gogde. Sheyxaannis waan isaan dalagaa turan isaaniif miidhagse. Yerooma isaan waan ittiin gorfaman dagatan, balbala waan [gaarii] hundaa isaanitti banne. Yeroo isaan waan isaanii kennametti gammadan odoo hin beekne [adabaan] isaan qabne. Isaan yoosu abdii murattoota taâ€™an.**â€• Suuratu Al-Anâ€™aam 6:42-44

Qormaata hiyyummaa fi dhukkubaatiin gara Rabbii deebiâ€™uu yommuu didan, qalbiin isaanii ni gogde. Wantoota fokkuu hojjatan sheyxaanni itti bareechise. Mee haa ilaallu biyyoota guddanne ofiin jedhan wantoota fokkuu isaan hojjatan. Sheyxaanni akkamitti akka isaanitti bareechise. Qananii barbaadan hundaa argatanii akka fedhan osoo keessa taâ€™uun Rabbiin gara isaan hin beeknen adabbii hamaan isaan qaba. Biyyoota amma qaroomne ofiin jedhan keessa of ajjeechan, yaaddon, dhiphinni fi kkf adabbii isaanii taâ€™ee jira.

Al-Hasan al-Basri akkana jedha, â€œNama Rabbiin soorata (qabeenya) kenneefii, Rabbiin isa qoraa akka hin jirre godhee yaade, dhugumatti inni beekumsa hin qabu. Akkasumas, namni soorata (qabeenya) xiqqoo qabaate, Rabbiin gara isaa kan hin milâ€™anne godhee yaade, dhugumatti inni beekumsa hin qabu.â€• (Tafsiira Ibn kasiir irraa fudhatame)

Dhugumatti ilmi namaa Rabbiin yommuu qabeenya itti kennu waan Rabbiin isa jaallate seâ€™ee of tuula. Akkasumas, qabeenya xiqqoo yoo qabaate, Rabbiin waan isa jibbe seâ€™uun, Rabbiin komata. Baayâ€™achuu fi xiqqaachun qabeenyaa jaalala Rabbii hin agarsiisu. Rabbiin kan nama jaallatu taqwaa fi hojii gaarii hojjachuuni.

Hadiisa Abu Hureyran gabaasan keessatti Ergamaan Rabbii(SAW) akkana jedhu.

Ø¥Ù•Ù†Ù‘ÙŽ Ø§Ù„Ù„Ù‘ÙŽÙ‡ÙŽ Ù„Ø§ÙŽ ÙŠÙŽÙ†Ù’Ø¸ÙØ• Ø¥Ù•Ù„Ù‰ÙŽ Øµ Ù•Ù’ÙˆÙŽØ±Ù•Ù’ÙƒÙ• Ù’ Ù’ÙˆÙŽÙ„Ù•Ù’ÙƒÙ• Ù’ Ù’ÙˆÙŽÙ„Ù•Ù’ÙƒÙ• Ù’ ÙŠÙŽÙ†Ù’Ø¸ÙØ• Ø¥Ù•Ù„Ù‰ÙŽ Ù‚Ù•Ù„Ù•Ù’ÙˆÙ•Ù’ÙƒÙ• Ù’ Ù’ÙˆÙŽÙ„Ù•Ù’ÙƒÙ• Ù’ â€•â€•â€•
â€œDhugumatti Rabbiin suuraa fi qabeenya keessan hin ilaalu. Garuu qalbii fi hojiiwwan keessan ilaala.â€• (Sahih Muslim 2564)

Kanaafu, jireenya dhiphoo keessaa gara balâ€™ootti bahuu yoo barbaadde, jalqaba gara Rabbitti deebiâ€™i. Badii hojjataa turte amanuun akka siif araaramu itti warwaadhu. Jireenyi balâ€™oon qabeenyi baayâ€™achuu qofaa miti; keessi kee tasgabbii fi nageenya yoo qabaate jireenyi tee jireenya balâ€™oo jedhamti. Namoota meeqatu qabeenya baayâ€™ee qabu. Garuu jireenya dhiphoo jiraatu waan yaadannoo Rabbii irraa garagalanif. Yoo gara Rabbii deebite fi Isaa ajajamte, wantuma xiqqoo qabdutti akka quuftu fi gammaddu Rabbiin si taasisa. Wantuma xiqqoo qabdutti jireenya balâ€™oo jiraatta. Yaadannoo Rabbii irraa garagaluun qabeenya baayâ€™ee argachuun jireenya balâ€™oo nan jiraadha yoo jette, yomiyyuu jireenya dhiphoo keessa gara balâ€™ootti bahuuf carraa hin argattu. Yeroo hundaa keessi kee sodaa fi gaabbin guuttama.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ
ٱلْقِيَـٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾

â€œNamni yaadanno (Qurâ€™aana) Kiyya irraa garagale- dhugumatti jireenya dhiphoo taâ€™etu isaaf jira. Guyyaa Qiyaamas jaamaa goonee isa Kaafnaâ€• Suura Xaahaa 20:124

Imaam ibn Al-Qayyim wantoota armaan olitti tarreessine haala kanaan guduunfa,â€•Qalbii tartiiba hin qabnetu jira. Gara Rabbii qajeeltu malee tartiiba hin horattu. Addummee (kophummaatu) itti dhagahama, addatti Rabbitti dhiyaatu (yaadatu) malee kophummaan kuni gadi hin lakkisu. Isa keessa gadda cimatu jira, Rabbiin beekuu keessatti gammachuu fi hojii isaa keessatti haqummaa qabaatu malee gaddii kuni irraa hin deemu. Isa keessa jeequmsatu jira. Yaada isaa guutu gara Rabbii sassaabu fi jeequmsa irraa gara Isaatti fiigu malee tasgabbii hin argatu. Isa keessa ibidda gaabbitu jira. Hanga inni ajajaa Rabbii fi wanta Inni dhowwee irraa dhowwamuun itti gammadu fi murtoo Rabbii irratti sabrii qabaatu malee ibiddi gaabbii kuni hin dhaamu. Garmalee wanta tokko barbaada. Hanga wanta hundaa Rabbiin qofarraa barbaadutti malee garmalee barbaadun (dharraâ€™uun) kuni isarraa hin dhaabbatu. Dabalataaf (namoota biroo caaluuf) garmalee haafaya. Kana ofirraa ittisuu hin dandaâ€™uu hanga Rabbiin jaallatu, yeroo hundaa Isaa yaadatu fi ikhlaasa qabaatu malee. Osoo addunyaa fi wanti ishii keessa jiru guutun kennameefi dharraa namoota biroo caaluuf haafayu gonkumaa irraa hin ittisu. â€œ(Madaaraja saalikin 3/156)

Date Created
February 11, 2017
Author
admin